

Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2019 ♦ Cilt/Volume:16 ♦ Sayı/Issue: 44, s. 103-119

BİR CUMHURİYET ÇOCUĞUNUN ANILARINDA MANİSA¹

Yasemin ASLAN

Pamukkale Üniversitesi, ybakir@pau.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-5792-7304

Makale Geliş Tarihi: 23.09.2019 **Makale Kabul Tarihi:** 10.10.2019

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Aslan, Y. (2019). Bir Cumhuriyet çocuğunun anılarında Manisa. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (44), 103-119.

Öz

Cumhuriyet Çocuğu, Nihal Yeğınobalı'nın anılarını anlattığı bir eserdir. Anı türünde kaleme alınmış eserler, kişilerin yaşadıkları olayların yanı sıra olayların yaşandığı dönem ve mekânlar hakkında bilgiler edinmemize yararlar. Tarihe tanıklık etmiş kişilerin kaleme aldıkları anılardan yola çıkılarak yaşanmış olaylar aydınlatılabildiği gibi o olayların yaşandığı yerler hakkında bilgilere ulaşılabilir. Bu çalışmanın amacı Cumhuriyet Çocuğunda, Kurtuluş Savaşı sırasında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Manisa'nın sosyal yaşamı, kültürü, coğrafi özellikleri ve kentin sosyal hayatında önemli yere sahip kişiler hakkında anlatılan bilgileri belirlemektir. Cumhuriyet Çocuğunda anlatılan olaylar 16 Kasım 1927'de Nihal Yeğınobalı'nın doğumu ile başlar. 10 Kasım 1938'de Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü ve cenazesinin İstanbul'dan alınıp Ankara'ya götürülme töreniyle biter. Anılar, 11 yılı kapsamakla birlikte Yeğınobalı kendisinin yaşamadığı ancak aile büyüklerinin tanık olduğu bazı olayları aktarırken bu zaman diliminden daha önceki yıllara geri dönüşler yapar. Anılarda Manisa'nın yanı sıra Manisa'nın ilçelerinden biri olan Gördes'ten ve İstanbul'dan söz edilir. Bu eserde Manisa, büyük yangından sonra yaralarını sarmaya çalışan, milli bayramlara büyük bir coşkuyla katılan, ünü bütün ülkeye yayılmış Manisa Tarzanı'nın ağaçlandırma çalışmalarıyla bataklıkları kurutulan, önemli bir geçim kaynağı olarak bağcılığın yapıldığı, ortaokulu olan ancak henüz lisesi olmayan bir şehir olarak karşımıza çıkar. Eserde Cumhuriyet'in ilk

---

¹ Bu çalışmanın bir kısmı, 26-28 Ekim 2017 tarihinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Uluslararası Manisa Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Bir Cumhuriyet Çocuğunun Anılarında Manisa

yıllarında Manisa'nın coğrafi ve iklim özelliklerine, Manisa'da sosyal yaşama ve Manisa folkloruna yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Manisa, anı, Nihal Yeğınobalı

MANİSA: IN THE MEMOIRS OF A REPUBLICAN CHILD

Abstract

Republican Child is an autobiographical work of Nihal Yeğınobalı that she writes her memories. Memoirs provide information about periods and places in which cases take place beside the cases themselves. Moreover, memoirs can uncover historical cases, and also give information about the locations. This paper aims to identify the information about social life, culture, geographical features and society in Manisa during the period of the Turkish War of Independence and first years of the Turkish Republic in Republican Child. Events in Republican Child begins with the birth of Nihal Yeğınobalı on 16 November 1927 and ends with the death and funeral of Mustafa Kemal Atatürk on 10 November 1938.

Although the memories take place for 11 years, Nihal Yeğınobalı goes back to previous years to express some cases witnessed by the family elders. Besides Manisa; Gördes, which is one of the towns of Manisa, and İstanbul also take place in the memories. In this work, Manisa is a city which tries to bind up its bounds after the big fire, enthusiastically participates in the national celebrations, and has a secondary school but not a high school yet. Furthermore, the reader knows Manisa where the famous Tarzan of Manisa dries all its marshes, and where people make vine cultivation for living. The geographical and climate features of Manisa in the first days of the republic, and social and cultural life in Manisa also take place in the work.

Keywords: Manisa, memory, Nihal Yeğınobalı

Giriş

Bir kimsenin kendi başından geçenleri ya da tanık olduğu olayları anlatan eserlere anı (hatıra) denir (Kavcar, Oğuzkan, 2003: 170). Özdemir'e (2008) göre anı türü öğretici ve bilgi kazandırıcı yazı türlerinden biridir. Aynı zamanda edebiyatın en yaygın türlerinden biridir (Birinci, 2009: 387). Özdemir (2008: 260) anıların belirleyici özelliklerini şu biçimde sıralar:

● Anılar, insanoğlunun yaşadığı, geride bıraktığı olay ve olguları anlatma, başkalarıyla paylaşma gereksiniminden doğmuştur.

● Yaşanılmakta olan zaman dilimini değil, yaşanılmışı anlatır.

● Geçmişini anlattığı için tarihe ışık tutar; yer yer tarihle kesiştiği, zaman zaman da özyaşam öyküsüyle birleştiği olur.

● Anı yazarları, anılarını yazarken anlattıkları dönemle ilgili yazılı ve yazısız tüm kaynaklardan yararlanırlar. Bu kaynaklar (resimler, mektuplar, yazılar, kişiler) yardımıyla belleklerini işletirler.

- Anı yazılarının işlevi, anı yazarının kişisel öyküleri olmaktan çok, bir döneme ayna tutmak, aydınlatmaktır.
- Anı yazarı, anlattıklarını yüzde yüz belgeleme, kanıtlama gereği duymaz.
- İçtenlik, anlatımda doğrudanlık, yapaylıktan kaçınış, anı türünün belirleyici özellikleri arasındadır.

Anı türünün özellikleri, türün kullanım alanının genişlemesine olanak sağlar. Anılar, onları yazan kişiler kadar toplum için de bellek durumundadır ve sosyal bilim araştırmacıları için ihtiyatla yaklaşılması gereken önemli eserlerdir. (Akar, Karakoç, 2004) Yazarın yaşamı ile ilgili en çok veri anı türünde yazılmış eserlerde bulunur (Öztürk, 2007: 513). Anı yazarı başından geçen olayları yansıtırken yaşadığı döneme ve yaşanan olaylara ayna tutar. Okur, anlatıcının başından geçen olaylarla birlikte anlatılan döneme, gündelik yaşama, gelenek göreneklere ve sosyal yaşama ilişkin bilgilere ulaşabilir. Anı türünde yazılmış bir eserde yazarının ilgi alanları doğrultusunda edebiyat, sanat, tarih gibi pek çok farklı alanla ilişki bulunabilir. Bu ilişki, bu türdeki eserlerin bu alanların öğretiminde de kullanılmasını sağlar. Nihal Yeğınobalı anılarını, *Cumhuriyet Çocuğu*² adlı eserde anlatır. *Cumhuriyet Çocuğu*, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Manisa'daki yaşama ayna tutan eserlerden biridir. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Manisa'da yaşanan olaylara tanıklık eden kişilerin anlatımları, bu dönemin daha iyi öğretilmesinde ve anlaşılmasında kullanılabilir.

Nihal Yeğınobalı, 1927 yılında Manisa'da doğmuş, ilköğrenimini Manisa'da tamamladıktan sonra öğrenim hayatına İstanbul'da devam etmiştir. New York Eyalet Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gören Yeğınobalı, *Genç Kızlar* adlı ilk romanını, Vincent Ewing adını verdiği sözde Amerikalı bir yazarın imzasıyla yayımlar. *Sitem*, *Mazi Kalbimde Bir Yaradır*, *Belki Defne*, *Gazel* adlı romanlarının yanı sıra Türk edebiyatına çevirileri ile de hizmet eden Yeğınobalı, yaşamının ilk yıllarını *Cumhuriyet Çocuğu* adlı eserde anlatır. *Cumhuriyet Çocuğu*'nda, anlatılan olayların çoğunluğu Manisa'da yaşanır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı *Cumhuriyet Çocuğu*'nda, Kurtuluş Savaşı sırasında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Manisa'nın sosyal yaşamı, kültürü, coğrafi özellikleri ve kentin sosyal hayatında önemli yere sahip kişiler hakkında anlatılan bilgileri belirlemektir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada Doküman İnceleme Yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen, olay veya olgular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi, geleneksel olarak, tarihçiler, antropologlar ve dil bilimcilerin kullandığı bir yöntem olmakla birlikte, sosyologlar ve psikologlar da

---

² Yeğınobalı Nihal, *Cumhuriyet Çocuğu*, Can Yayınları, 2014, İstanbul, Çalışmada bu baskı kullanılmıştır.

Bir Cumhuriyet Çocuğunun Anılarında Manisa

doküman incelemesi kullanarak önemli kuramların geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır (Şimşek, 2009: 42).

Nihal Yeğınobalı'nın Anılarında Manisa

Yeğınobalı anılarında aile üyelerine ve yakın komşularına yer vermiştir. Burada adından en çok söz edilen kişilere ve kişilerin belirlenen özelliklerine yer verilecektir.

Feride: Nihal'in annesi Feride, Gördesli halı tüccarı Tevfik Bey'in ve Vesile Hanım'ın kızıdır. Yunan işgalinde babasının tüm mal varlığına el konduğu için ailesi zor günler yaşamaya başlar. Okumayı çok seven Feride, işgal nedeniyle okullar kapandıktan sonra evlenmeye karar verir. Evlendiğinde 19 yaşındadır. Kurtuluştan sonra kayınvalidesi Sıdika Hanım'la birlikte Millet Mektebi'ne giderek yeni harflerle okuma yazma öğrenir. Eski yazıdan kalma alışkanlıkla yazdığı yazılarda sesli harfleri yazmayı unutur. Bu unutkanlık çocukları arasında tatlı şakalaşmalara neden olur (s. 39). Feride, kızlarının okumalarını ve meslek sahibi olmalarını ister (s. 39).

Asım Molla: Nihal Yeğınobalı'nın dedesidir. Dedesi Gördes yakınlarındaki Yörük köyü Yeğınoba'dan gelme bir vaiz ve hoca olan Asım Molla, okumaya doyamadığı için İstanbul'a gider. İstanbul'da ünlü hocalardan üç yıl ders aldıktan sonra devlet hizmetine girer ve devlet hizmetinde çabuk ilerler. Girit'e molla olarak atandıktan sonra Nihal'in babaannesi Sıdika ile evlenir. Çalışmalarıyla göze giren Asım Molla'ya Padişah Nişanı'na ve Bilad-ı Hamse unvanı verilir, Bağdat Kadısı ve Rumeli Kazaskeri unvanıyla Bağdat'a gönderilir. Çöldeki bir tifo salgınında on altı yaşındaki küçük oğlunu kaybetmesinin derin üzüntüsü ile görevlerini bırakarak yurda döner ve ovada büyük bir bağla çiftlik edinip şehirde ev yaptırarak Manisa'ya yerleşir (s. 105). Jön Türk zihniyetli bir hürriyet taraftarı olan Asım Molla, Yunan işgali sırasında İzmir basınında çıkan bir yazısı nedeniyle tutuklanıp üç gün hapis yatar (s.105). Bu olaydan kısa süre sonra ölen Asım Molla'nın, karısı Sıdika'ya "Kızın olmadı diye üzülme, Sıdika! Bizim dünyamız kadın dünyası değil!" dediği anlatılır (s. 125). Dostlarının çilingir sofralarına meze gönderdiği için kadılık yaptığı günlerde Bağdat'ta "Asım Molla, Asım Molla, rakı içtim meze yolla," diye bir şarkı söylendiği aktarılır (s. 126). Nihal küçükken Gördesli bir Hanımın dedesi için din adamına yakışmayacak kadar gülen, neşeli biri olduğunu söyler (s. 126).

Sıdika: Nihal Yeğınobalı'nın babaannesi Sıdika Hanım, kocası Asım Molla'nın görevi nedeniyle yurdun çeşitli yerlerinde yaşadıkdan sonra Manisa'ya yerleşir. Millet Mektebi'ne giderek yeni harflerle okuyup yazmasını öğrendikten sonra yeni yazılarla okumanın ne kadar kolay olduğundan söz eder (s. 38). Müzehher ve Nihal'in okul gösterilerine gitmek için herkesten önce hazırlanıp kapıda bekler. Atatürk'ün cenaze törenine gelini ve torunları ile katılan Sıdika, ailenin diğer üyelerinin yasına katılmayan ve törene onlarla birlikte gelmeyen oğluna "Ölüyorduk ya Halil! Diri diri yakıyorlardı ya bizi!" der (s. 296).

Halil Asım Bey: Nihal'in babası Halil Asım Bey, evlendiği sırada Soma'da kaymakamlık yapmaktadır. 1921 yılında, Manisa ve Gördes işgal altındayken otuz üç

Yasemin ASLAN

yaşında Feride ile evlenir. Cumhuriyet'in ilanından sonra bir süre herhangi bir işte çalışmayan Halil Asım Bey, borçlarını ödeyemediği için arkadaşının yardımıyla İstanbul'da maliye müfettişi olarak çalışmaya başlar. Nihal Yeğınobalı'ya göre hukuk mezunu olan babası, mizaç yönünden olduğu kadar kültürel ve siyası eğilimleriyle tam bir "Osmanlı Beyi" ve hatta padişahçıdır. Ancak babası Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadına özgürlük ve saygılık kazandıran hemen her adımı destekler. Bunlardan biri kadınların peçe kullanmasıdır (s. 14). Yükseköğrenimi sırasında Fransızca öğrenir.

Müzehher: Nihal'in ablası Müzehher, Yunan Yangını sırasında Feride Hanım, Müzehher'e hamiledir. Nihal Yeğınobalı'dan dört yaş büyük olan Müzehher'e genç kızlığında kısaca Müz denir (s. 9).

Asım: Nihal Yeğınobalı'nın erkek kardeşi Asım, geçirdiği trahom hastalığı nedeniyle bir gözünü kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalır, ancak gözünde kalan küçük bir izle kurtulur.

Yeğınobalı anılarında Manisa'da yaşadığı dönemde ve kendisi doğmadan önce yaşananlara değinir. Eserde işgal yılları Manisa'da yaşananlar önemli bir yer tutar. İşgal öncesi Manisa ve Gördes'te yaşam ve işgal sırasındaki yaşam arasında derin farklılıklar vardır. Bu farklılıkların en büyük nedeni Yunan Ordusu askerlerinin karıştığı yağma olayları ve geri çekilirken çıkardığı yangınlarla Manisa'da yaşayanların ekonomik olarak sarsılmaları görülebilir. Manisa halkı bütün birikimini bu dönemde yitirmiştir denilebilir.

İşgal öncesi Gördes ve Manisa'da yaşam

Nihal, annesinden İzmir işgaline kadar Gördes'te yerleşmiş Türk ve Rumlar arasında bir sorun olmadığını, Rumların yapmak istedikleri işleri rahatlıkla yaptıklarını dinler. Aynı biçimde babaannesi Sıdika Hanım da komşu Rum kadınların kocası Asım Molla'ya saygı duyduklarını anlatır. Yerli Türkler ve yerli Rumlar arasındaki tek ayırım Türklerle Rumların birbirleriyle evlenmemeleridir (s. 98-99).

Yunan İşgali ve Yangın

Kurtuluş Savaşı sonlarında geri çekilen düşmanın yakıp yıktığı yerlerden biri de Manisa'dır. Yeğınobalı eserinde bu olayı Yunan Yangını olarak adlandırır. Kurtuluş Savaşı'ndan birkaç yıl sonra dünyaya gelen Yeğınobalı'nın çocukluk yıllarında bu yangının izleri henüz silinmemiştir. Nihal Yeğınobalı işgal ve yangın sırasında yaşananları annesinin ve komşuların anlattıklarından aktarır. Manisa'nın yakıldığı gün Feride, evlenirken ailesi tarafından işlerde yardımcı olması için yanına verilen Hatice ablası ile birlikte Dağ Mahallesi'nin yakınlarında oturan ebeye kontrol olmaya gider. Feride 3 aylık hamiledir ve ebe kendisine yürümesini önerdiği için faytonla gitmek yerine yürümeyi seçer. Kontrolde dönerken yangının, Saruhanlı yönünden, akıl hastanesi taraflarından yükseldiğini görürler. "Demiryolu boyundaki köy ve kasabaların Yunanlılarca yağmalanıp yakıldığına dair günlerdir haberler geliyordu ama koskoca Manisa'nın da yakılabileceğini akıllarına getirmemişlerdi." (s.110).

Bir Cumhuriyet Çocuğunun Anılarında Manisa

Manisa'nın yerlisi Rum aileler Yunan askerlerine zenginlerin evlerini gösterip öncelikle onları yağmalatıyor. Nihal Yeğınobalı'nın annesi de Feride, yerli bir Rum'un bir evi gösterip oradan uzaklaştığını görür, askerlerin içeridekilere "Parra" diye bağırdıklarını duyar (s. 110-111). o gün yaşananlar yıllar sonra da anlatılır. Nihal, evin hanımından o gün içerde yaşananları çok kez dinler. Manisa yanmaya başladıktan sonra Spil Dağı'na kaçmaya çalışan aileler can havliyle yanlarına bir şeyler almaya çalışırlar. Bu ailelerden biri bu sırada kundaktaki bebeği evde unutup çıkar ve Spil yolunda bebeği almadıklarını fark ederler. Nazan bebek alevlerin arasından son anda kurtarılır (s. 112).

Bu yangın sırasında içeride namaz kılınırken tek kapısı süngülü Yunan asker tarafından tutulan camiden kaçamayarak diri diri yanan Manisalılar olduğu gibi tecavüze uğrayan kadınlar, genç kızlar söz konusudur. Ayn-i Ali Camii imamının kızları da tecavüze uğrayan genç kızlar arasındadır. Ayn-i Ali Camii imamının adı, verdiği vaazlar nedeniyle halkı ayaklanmaya kışkırttığı için yerli Rumlar tarafından Yunan askerlerine verilmiştir (s. 113). Aile Kurtuluş'tan sonra aile Manisa'dan uzak tanınmadıkları bir yere taşınır.

Nihal Yeğınobalı'nın ailesi ise evlerinin yakınındaki Fransız rahibelerinin manastırına sığınır. Bu manastırda Yeğınobalı'nın ailesi ile birlikte kalanlar Yunan askerlerinin kendilerini bulmalarından ya da manastırı yakmalarından korkarak üç gün üç gece beklerler. Dördüncü gün 8 Eylül sabahıdır ve Manisa ondan önceki günlerle kıyaslandığında çok sessizdir. Manastırın içinde kalan insanlar kendi aralarında bir süre dışarı çıkıp çıkmama konusunda tartışırlar. İçlerinden bazıları bunun bir tuzak olabileceğini söyleyip çıkmamaları gerektiğini söylerken sessizlik içinde nal seslerini ve bir atlının "Mustafa Kemal geliyor! Bizimkiler geliyor! Türk askeri geliyor diye bağırdığını duyarlar. Bunun şehirde saklanan Türkler için hazırlanmış bir tuzak olduğunu düşünerek manastırdan çıkmak istemeyenlere yaşlı bir adam karşı çıkar ve dışarı çıkıp atlının haberinin doğruluğunu içerdekilere bildirir.

Yangın sürerken kaçan insanlar yanlarına yükte hafif pahada ağır gördükleri eşya alıp kaçmaya çalışır. Spil Dağı'na kaçanlar gibi Feride Hanım da kaçarken en değerli eşyalarından bazıalarını koynuna sakladığını düşünür. Ancak manastırın bodrumuna sığındıklarında dışardaki çıkınları karıştıran Yunan askerlerinin kendi gelinlik ve genç kızlık takılarını paylaştıklarını görür. Hamile Feride Hanım ise o telaşla koynuna ekmek ve turşu saklamıştır.

Çıkan yangın zengin fakir Manisa'da yaşayan herkesi etkilemiş, yangın sonunda evsiz kalanlar olduğu gibi şehirdeki evlerini kullanamadıkları için bağ evlerine taşınanlar, Manisa'dan ayrılan gayri Müslimlerin evlerine yerleştirilenler olmuştur. Yeğınobalı'nın ailesinin evi Manisa'nın oldukça büyük evlerinden biridir ve yangından sonra aileyi yerleştirecek aynı büyüklükte ev olmadığından Yeğınobalı ailesi İzmir'de Karşıyaka'da bir köşke yerleştirilir.

"Bizim ailenin kaderi farklı gelişmişti. Manisa'da Asım Molla'nın yanan konağı büyüklüğünde ev bulunmadığı için hükümet bizimkileri İzmir'de, Karşıyaka'daki bir

Yasemin ASLAN

levanten konağına iskan etmiş, ablam Müzehher de bu konakta dünyaya gelmişti..." (s.179).

Yangından önce Manisa'da yaşananlar da Manisa'da yaşayanların fakirleşmesine kıymetli eşyalarının ellerinden alınmasına neden olmuştur. Manisa'da yaşayan Rum aileler şehirde yaşayanların maddi durumları hakkındaki bilgileri Yunan askerlerine verdiklerinden askerler evleri kundaklamadan önce evlerdeki değerli eşyaları ve mücevherleri alırlar. Manisalılar özellikle Yunan Ordusunun ilerlediği günlerde komşularının ve Yunan askerlerinin tacizlerine maruz kalırlar.

Yunan Yangını, alınan yeni bir ayakkabı ya da yapılan bir düğünle ilgili olarak ayrı ayrı olaylarda söz edilen bir konu olmakla birlikte eserde ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Bunlardan biri Nihal'in kardeşinin doğduğu günle ilgilidir.

"(Muallime) Memnune Hanım gülümseyerek, "Ee, Nihal, tebrik ederim, bir kardeşin dünyaya gelmiş," dedi. "Pabucun dama atıldı demektir, artık!"

Yüreğim ağzıma geldi çünkü evde yeni bir çift pabucum vardı! Efendim, İstiklal Savaşı ve Yunan Yangını'ndan ancak canıyla kurtulmuş olan bu kentte, temel besin maddeleri dışında (çünkü Manisa bir tarım kentiydi ne de olsa) her şeyin kıtlığı çekilen o yoksul yıllarda, insana yeni pabuç ancak bayramda ve seyranda alınırdı, o da alınabilirse. Ve şimdi ben, bir kardeşim oldu diye yeni pabuçlarımın neden dama atılması gerektiğini bilemiyordum." (s. 16).

Manisa bu yangında binalarının çoğunu kaybetmiştir. Cumhuriyet kurulduktan sonra kurtulan binaların bazılarında evlerini kaybedenler yerleştirilir bazıları ise ihtiyaçları karşılamak için çeşitli kurumların kullanımına bırakılır. Fransız rahibelerin işlettiği yetimhane okula çevrilir. "Ablamın gittiği Gazi İlkokulu'nu da, kendi gideceğim Sakarya İlkokulu'nu da gayet iyi biliyordum. Hayalimdeki köşke zerrece benzemeyen yapıları ama bu onların gözümdeki büyüsünü asla azaltmıyordu. Gazi Okulu gene neyse; eskiden Fransız rahibelerin işlettiği bir yetimhane olduğu için Yunan Yangını'ndan kurtulabilmiş büyük, göz dolduran bir binaydı Yeni Mahalle'deki Sakarya İlkokulu! Küçük bir çocuğun elişi dersinde, renkli kâğıtlardan ya da boyayla yaptığı bir bina resmi kadar yalın ve alçakgönüllü! (s. 49-50).

Nihal Yeğınobalı'nın annesi Feride, Gördesli Makbule ile sınıf arkadaşıdır. Yunan işgalinden bir süre sonra Gördes'ten dağa çıkan bir avuç gencin içinde Gördesli Makbule'nin nişanlısı da vardır. Nişanlısının ardından Makbule'nin de dağa çıktığı duyulur ve bir süre sonra Makbule alnından vurulur. Feride, arkadaşının gösterişi olmayan, herkes gibi bir çocuk olduğunu söyler (s. 102).

Nihal'in annesi Feride Gördes ve Manisa'da yaşayan Rumların özellikle Yunan ordusunun ilerlediği günlerde taşkınlıklar yaptıklarını, Manisa'da komşuları Rumların kendi köpeklerine "Kemal" adını verip hayvanları "Kuçu kuçu Kemal" diye çağırduklarını sokak köpeklerine ise "Hoşt Kemal" dediklerini ve Manisa'nın kurtulduğu gün "Zito Kemal" "Yaşa Kemal" diye hükümet konağının önünde tezahürat yaptıklarını anlatır (s. 109, 120).

Atatürk'ün Manisa'yı ziyareti

Manisa'da Kubilay öğretmenin şehit edilmesinden sonra Gazi'nin Manisa'ya küstüğü söylenir. Şehirde onun beyaz treninin İzmir yolunda Manisa'dan, bütün pencereleri sımsıkı kapalı olarak düdüğünü öttürmeden geçtiği konuşulur. Bu geçişin gerçek olup olmadığı da bilinmez ancak Mustafa Kemal Atatürk 1934 yılında Rıza Pehlevi ile birlikte Manisa'yı ziyaret eder. Ziyaretin gerçekleştiği gün öğrenciler, Manisa halkı, kasaba ve köylerden Mustafa Kemal'i görmeye gelenler istasyonda "Gazi Paşa bin yaşa! Tezahüratı ve alkışlarla Mustafa Kemal'i ve misafirini karşılarlar. Nihal Yeğınobalı, Gazi'nin kalabalıktakilere eğilerek Rıza Pehlevi'yi de alkışlamalarını istediğini hatırlar (s.137-139).

Manisa'nın coğrafi ve iklim özellikleri

Yeğınobalı'ya göre Manisa bağlar diyarıdır ve dünyanın en güzel köşelerinden biridir. Eserde Manisa, Dilber Manisa, gidilemeyen dönülemeyen başlığı ile anlatılır ve bu bölümün dışında yer yer Manisa'nın iklim koşullarından, Gediz taşkınlarından, Manisa halkının geçinme kaynağını elinden alan "yağmur yılı"ndan söz edilir. Manisa'yı betimleyen cümleler:

"Doğduğum kent olan Manisa'yı sizlere anlatmaya nereden başlayayım? Tarih gerçekleriyle mitoloji masallarını bağrında harmanlayan, bağlar diyarı Manisa. Çocukluğumun kaç kez bırakılıp gidilen ama asla unutulmayan yuvası; hasreti asla dindirilemeyen sıla... Nereye gidersem gideyim onu da birlikte götürdüm ben, içimde bir sızı, zihnimde bir düğüm, boğazımda bir yumru gibi. Oysa büyümekle ona asla dönemeyeceğimi öğrenmek eş anlamlı oldu benim için. Ve dönsem bile döndüğüm yerin artık o Manisa olmadığını fark ettim daha sonra, günün birinde.

Benim ilk çocukluğumdaki Manisa, tüm yakılıp yıkılmışlığına karşın, doğanın lütufkârlığı yüzünden, dünyanın en güzel köşelerinden biriydi. Ve daha ilk baştan ben bu yerle öyle bir kusursuz uyum içindeydim ki, sesleri, renkleri, kokuları, görüntüleri ve havası, atmosferiyle, sanki bu yerle aramda gözle görülmez ama neredeyse elle tutulur bir bağ vardı. Oradan ayrıldığımda bu bağ gerilir, üzülür, kopacakmış gibi çekilerek canımı acıttırdı. Ama asla kopmazdı." (s. 61).

Yeğınobalı için Manisa, bir masal yuvasıdır ve yoksul zamanlarında bile zenginlikler sunan bir şehirdir.

"Manisa bir kasabadan pek büyük değildi dememe bakmayın siz; Spil'iyle, şehriyle, çayıyla, demiryoluyla, ovasıyla, ovanın ortasındaki Gediz Irmağı ve ufkundaki masal yuvası dağlarıyla, köyleriyle... görüp duyabilenlere, o yok yoksul günlerde bile zenginlikler, gizemler, büyüler sunardı..." (s. 67).

Eserde Yeğınobalı'nın çocukluğunda Manisa'da kışlar oldukça soğuk, yazlar kuru ve sıcaktır. Ancak bir yaz Yeğınobalı ailesinin yaşayışını bütünüyle değiştiren "yağmur yılı"nda üzümlerin kurutulacağı günler yağmurlu geçer. Yeğınobalı ailesi bir

Yasemin ASLAN

Gediz taşkınından sonra bankalara borçlanır, yağmur yılından sonra ise Halil Asım bey geçinebilmek için Karşıyaka günlerinden tanıdığı bir arkadaşının yardımıyla İstanbul'da maliye müfettişi olarak çalışmaya başlar.

“Tam bir hafta, öğle sonrasında geceye kadar yağmur yağdı. Manisa Ovası “kırk ikindi” tipi yağışlara alışık olmayan bir iklimdi. Zaten alışık olsa sıcak, kuru bir mevsim gerektiren üzüm ürününe bel bağlanmazdı.” (s. 229).

Yeğınobalı, kışın soğuşuna karşı o dönemde alınan önlemlerden söz eder. Bunun için çocuklara keçi yününden örölmüş içlikler giydirilir, dışarı çıkmadan önce içleri ısınsin diye pekmez içirilir ve Nihal'in babası eldiven kullanımını çitkırıldımlik saydığı için annesi ceplerine ısıtılmış taşlar koyar.

“O zamanların Manisa'sında kışlar çok sert geçerde. Kış sabahlarını mavi göklü, parlak güneşli olarak anımsıyorum, yerler kar gibi kalın, kardan yüz kat soğuk, elmas ışıltılı, çitir çitir bir kırağı tabakasıyla kaplı. Pencere camlarında kar tanelerinin biçimlerini çağırıştırıran buzlu işlemeler. Bacalardan yükselen kıvrımlı, mavimsi dumanlar... Saçaklardan sarkan kalın, havuç biçimi buzlar...

Kışla birlikte tenimize, keçi kılından örölmüş fanilalar giydirirlerdi. Bunlar cildimizi dalar, kimi zaman kaşındırırdı ama çok sıcak tuttuğunu anımsamıyorum. Beri yandan babamız da eldiven giymeyi “çitkırıldımlik” saydığı için “yalın el” gezerdik. Gerçi annem babamdan habersiz olarak ateşte kızdırdığı yumurta biçimi, düzgün taşları, ellerimizi ısıtabilelim diye gizlice palto ceplerimize koyar, yola çıkmadan önce bize birer fincan da pekmez içirirdi (s. 58).

Manisa Ovası oldukça verimlidir, Asım Molla'nın ovadaki çiftliği özellikle de Gediz yakınındaki Büyük Bağ'ı, toprağın verimliliğiyle ünlüdür. Bu bağ için “Bu bağa insan diksen filiz sürer.” denir (s.227). Ancak Kurtuluş'tan hemen sonra bir bahar, Gediz yatağını değıştirip her zamankinden daha büyük bir taşkın yapar. Bu taşkından Büyük Bağ ve çevresindeki pek çok ekili alan etkilenir. Büyük Bağ ürün veremez duruma gelir ve Batık Bağ olarak anılmaya başlar.

Eserde Gediz, Akbaldır çayı, Azmak gibi akarsulardan söz edilir. Gediz ve Akbaldır çayının suyu yaz aylarında azalsa da Azmak'ın suyu yazları azalmaz. Eni dar olmasına karşın Azmak suyunun derinliğinin “üç deve boyu” olduğı söylenir ve bu suyun üzerinden atlı arabayla geçmek Nihal ve ailesi için tedirginlik vericidir. Azmak'ın üstündeki köprü, bir arabanın anca sığıdığı, kenarlarında korkuluk bulunmayan dardır (s. 204).

Eserde Sultan Yaylası'ndan da söz edilir. Yayla özellikle kaynak sularıyla ünlüdür. Yeğınobalı burada eskiden saray olduğı söylenen kalıntının taşlarıyla oynadığını anlatır.

“Spil Dağı'nın yalçın kayaları arasında bir yerde, kirazları ve karpuz çatlatan soğuklukta billur kaynaklarıyla ünlü Sultan Yaylası vardı. Berrak günlerde buradan ufka bakınca, ta uzakta Ege Denizi'ni görebilirdiniz, lacivert bir ışıltı ya da duman gibi. Bir de saray kalıntısı vardı burada. Bunun eski bir sultan sarayı olduğı söylenirdi ama bir taş yığınınan farksız olan kalıntı besbelli bizim sultanlarımızdan çok daha eskiydi

Bir Cumhuriyet Çocuğunun Anılarında Manisa

ve bir Bizans yapısının harabesi olsa gerekti çünkü taşları eşelediğinizde renk renk mozaik parçaları bulabiliyordunuz. “Yüzük taşı” derdik bunlara. Mendilimize sarıp eve götürür, sonra da ne yapacağımızı bilemediğimizden döküp saçar, sonunda kaybederdik...” (s. 68).

Şehzade Mehmet

Nihal Yeğınobalı, şehzadelerin Manisa’da büyüyüp okuduklarını bunlardan biri Şehzade Mehmet’tir. Yeğınobalı, öğrencisini hiç şımartmamakla ünlü öğretmeni Akşemseddin Molla’yı yürekten onayladıklarını belirtir ve Şehzade Mehmet’i Sultan Camii dolaylarında hayal ettiklerini anlatır (s. 65).

Manisa Tarzanı

Yeğınobalı Manisa’nın büyüülü ve masalsı bir yerleşim yeri olduğunu sık sık yineler. Manisa’ya bu masalsı ortamı kazandıranlardan biri de Manisa Tarzanı olarak ünlenen kişinin varlığıdır. Yeğınobalı anılarında Manisa Tarzanı’na ayrı bir bölüm ayırmıştır ancak anılarında özellikle Manisa’nın yeşilliğini, bataklıklarının kurutulmasını ya da öğle saatinin belirlenmesini anlatırken Tarzan’dan söz eder.

“Örnekse, doğru dürüst sinemamız yoktu ama beyazperdeninkini kıskandıracak bir Tarzan’ımız vardı bizim. Sizi onunla daha sonra, yakından tanıştırmak istiyorum ama bu Tarzan, yaz kış her Tanrı’nın günü saat tam on ikide Spil’in eteğindeki Magnesia kalıntısı duvarın dibinden savaş kalıntısı bir topu patlatır, öğle olduğunu bizlere haber verirdi. Masa ya da duvar saatleri bulunmayan, ezan seslerini her zaman duyamayıp zamanı öğrenmek için erkeklerin (evde oldukları zaman, tabii) cep saatiyle doğanın ışık saatine ve kendi içgüdüleriyle tahminlerine bel bağlayan birçok aile, yaşamlarını bu top sesine göre ayarlarlardı.” (s. 67).

Yeğınobalı, Manisa Tarzanı’na önceden “Hacı” dendiğini Tarzan filminden sonra kendisinin Manisa Tarzanı olduğunu anlatır.

“Ona “Hacı” dediğimiz, kış gelince kara şortunun üzerine beyaz bir atlet fanila giydiği yılları ancak hayal meyal anımsıyorum ama atletinin beyaz rengi, gerçeküstü bir parlaklıkla hâlâ gözlerimin önündedir: Eski Manisa’nın gerçeküstü soğuklarıyla alay eden gerçekdışı bir giysi. Nitekim sonradan onu da çıkardı ve tek sinemamızda oynayan sessiz Tarzan filmi izledikten sonra “Hacı” sanını reddedip “Manisa Tarzanı” oldu. Balta girmemiş ormanları evcilleştiren yarı çıplak Tarzan’ı, kendi yeşillik ve doğa tutkusuna daha yakın bulmuştu besbelli.” (s. 81).

Manisa’daki yapılar

Eserde Yeni Cami ve bahçesindeki yangından önceki zamanlardan kalma bir tulumbanın varlığından söz edilir. Aynı zamanda Manisa’nın şehzade camilerinden ve Şehzade camilerindeki minare sayısının diğer camilerden ayrımından söz edilir. Yeğınobalı iki minareli camilerin ancak şehzadelerin yaşadığı yerlerde yapılabildiğini aktarır (s. 65).

“Yeni Cami’nin kendisi aslında Yangın’da yanan eski bir caminin yerine yapılmış gösterişsiz, kubbesiz bir yapıydı ama bahçesi, ulu çınarlarıyla, onbiray gülleri, şakayık ve “çarkıfelek” denilen ful öbekleriyle, sihirli ve gizemli bir yerdi bizim için. Caminin aptes almaya yarayan şadırvanı yeniydi ama çiçek öbekleri arasında ağzı ejderha başı biçiminde, yeşile boyalı, eskiden kalma demir bir tulumbası vardı. O yanık yıkık kentte gözlerini açmış biz çocuklar için hayal etmesi bile zor olan eski bayındır, süslü günlerin yadigârı...” (s. 51).

Yeğınobalı Şehzade Mehmet’in yetiştiği yer olarak Sultan Camisini düşünür, mesir de buradan atılmaktadır. Dağ mahallesinde olan Ulu Camii, yüksek saat kulesi ve ovaya yukarıdan bakan eşsiz manzarası ile ünlüdür.

Yeğınobalı’nın sözünü ettiği yerlerden biri de bir hastanedir ve bu hastanenin varlığı da Manisa’nın masalsılığını artıran yerlerden biridir. Yeğınobalı Amerika’ya giden ve doktor olan Manisalı bir Yahudi’nin vasiyetiyle yapıldığını anlatır.

“Benim gözümde gizem taşıyan bir başka köşe de kentin biraz dışındaki özel Eskenazi Hastanesi’ydi. Memnune Hanım bir gün bizi sınıfla oraya götürdü. Hastanenin önündeki hayat denilen geniş verandanın çatısının köşesinden asılan torbada Sayın Eskenazi’nin külleri olduğunu anlattı bize. Eskenazi, Manisalı bir Yahudi, sonradan Amerika’ya gidip doktor oluyor ve öldüğü zaman mirasıyla doğum yerinde bir hastane kurulmasını, naaşının yakılmasını, küllerinin de o hastaneye götürülmesini vasiyet ediyor.” (s. 68) Yeğınobalı, bir torbada asılı küllerden söz etse de Celal Bayar Üniversitesi Tıp Tarihi Müzesi’nde Moris Şınasi Hastanesi Tarihçesinde bu küllerin bir plaka altına gömülü olduğu belirtilir.³

Eskenazi Hastanesi, Moris Şınasi Çocuk Hastanesi’dir. Musa Eskenazi 14 yaşındayken kuşpalazı geçirerek Manisa’da tedavi olur. Kendisini Şınasi adında bir doktor tedavi ettiği için aile oğullarının ilk adı Musa’nın yanına Şınasi adını da ekler. 1870 yılında Manisa’dan ayrılan Musa Şınasi, Amerika’ya gider ve Moris Şınasi adını alır. Tütün sarma makinesinin patentini alarak orada bir tütün fabrikası kurar. Vasiyetinde Manisa’da bir hastane kurulmasını ister, eşi bu vasiyeti yerine getirerek Manisa’ya Moris Şınasi hastanesini yaptırır.

Yeğınobalı Gazi İlkokulu’nun daha önce yetimhane olarak kullanıldığını belirtir (s. 49-50).

Yeğınobalı, Manisa’da bulunan iki türbeden söz eder. Bunlardan biri Yedi Kızlar Türbesi, diğeri Yirmi İki Sultanlar Türbesidir. Yeğınobalı, buranın bir Müslüman Türk türbesi olmasına karşın, Niobe’nin yedi bahtsız kızının türbesi olarak bilindiğini ve bu türbenin çocuk yapma ve yapamama konusunda uzmanlaşmış bir adak yeri olduğunu anlatır (s. 63).

Yeğınobalı, Niobe ve yedi kızının öyküsüne de yer verir.

³ <http://ttm.cbu.edu.tr/manisa'da-saglik-kuruluslari/moris-sinasi-cocuk-hastanesi-tarihce.9051.tr.html>

Bir Cumhuriyet Çocuğunun Anılarında Manisa

“Hâlâ durmaktadır orada, Spil’in eteğindeki Manisa’nın dağ mahallesinde: savrulmuş saçlarıyla taştan bir kadın başı; yüzünde, akıttığı yaşların yosun izleriyle...

Çocukluğumun Manisa’sında insanlar onu, büyüklenmesinin bedelini pek ağır ödemiş acılı bir ana olarak benimsemiş ve kendi mitoslarıyla bütünleştirmişlerdi. Manisa minarelerinde akşam ezanları okunurken Niobe’nin taş gözlerinden sahici yaş sızdığı söylenirdi. Biz çocuklar bunu yadırgamazdık. Nasıl ki taş Niobe’nin yakınındaki Yedi Kızlar Türbesi de, her şeyiyle düpedüz bir Müslüman Türk türbesi olmasına karşın, Niobe’nin yedi bahtsız kızının türbesi olarak bilinirdi.” (s. 63).

Yeğınobalı, Yirmi İki Sultanlar Türbesinin kocaman bir türbe olduğunu, içindeki sandukaları hiçbir zaman sonuna kadar sayamadığını ve buranın bir masalı olmadığı gibi yatır sıfatıyla özel bir etkinlik alanları olmadığı için pencerelerine çaput bağlanmadığını ifade eder (s. 69).

Yeğınobalı, Mesir Bayramı’ndan, mesir atılan Valide Camii’nden, Merkez Efendi’nin yaptığı bu macunun dağıtılmasının da olduğundan çok daha eski bir geleneğe dayandığından düşündüğünü ifade eder (.s 68).

Nihal Yeğınobalı, Menemen’de yapılacak Kubilay Anıtı için okulun Müzik öğretmeni Haydar Bey’in bağış topladığını ve bütün arkadaşlarının evlerine giderek anıt için bağış istediklerini anlatır (s. 134).

Hastalıklar

Erkek kardeşi Asım ile birlikte önce kızamık sonra zatürre olan Nihal Yeğınobalı, o günlerde her gün kızamık salgınından çocuklarının ölüm haberlerinin geldiğini, Tarzan bataklıkları kuruttuğu için sıtmanın gerilediğini ifade eder (s. 217). Erkek kardeşine trahom bulaştığı için gözünü kaybetmekten son anda kurtarıldığını ancak köylerde kör edici trahom, verem ve sıtma salgınları olduğunu anlatır (s. 208).

Soyadı Kanunu

Nihal Yeğınobalı, Cumhuriyet’in ilk yıllarında yapılan devrimleri hazır bulduğunu yalnızca iki devrimi anımsadığını ifade eder. Bunlar hafta tatili ve soyadı devrimidir (s. 141). Soyadı Kanunu ile birlikte Manisa’da yaşayanlar arasında da soyadı seçme telaşının yaşandığını ve bu konuda okula giden çocuklardan yardım istendiğini anlatır. Ona göre bu durum masalsi ve eğlencelidir. Kendi ailesi de pek çok aile gibi soyadı seçmekte zorlanır. Aileler lakaplarını soyadı olarak aldıkları gibi yeni, duyulmamış adlardan soyadı seçmeye çalışırlar. Halil Asım Bey, ailenin soyadının Hocaoğlu olmasını uygun görse de nüfus memuru Kubilay olayının kanayan bir yara olduğu günlerde bu soyadının uygun olmadığını söylediği için bu Hocaoğlu soyadı olarak yazılmaz (s. 147). Müzehher bir çikolata kabının üstünde yazan Başar adından hareketle soyadlarının Başer olabileceğine babasını razı eder ve Yeğınobalı ailesi Nihal on beş yaşına gelinceye kadar bu soyadı kullanır. Ailenin içine sinmeyen Başer soyadı mahkeme kararı ile Yeğınobalı olur.

Türküler ve inanışlar

Mebrure'nin türküsü: Gördes'te yaşayan Mebrure, komşunun oğlunu çocukluktan beri sevmektedir, delikanlının ailesi kızı ister ve nişanlanırlar. Düğüne çok kısa zaman kala Mebrure'nin babası kızının mektupları bulur ve nişanı atar. Bir süre sonra da kızını başka kasabadan yaşlı biriyle evlendirir. Bunun üzerine Gördes'te "Söğütlükte iki kumru bakışır, sarı saça mavi atlas yakışır..." diye bir türkü söylenir. Bu türküyü Nihal Yeğınobalı'nın annesi Feride evde seslendirir (s. 92).

Rum delikanlı için söylenen türkü: Gördes'te yaşayan Rumlardan dul bir kadının tek oğlu bir kaza sonucu öldüğünde onun ardından türkü yakılır. "Yürek burkan ezgi"yi bir süre sonra delikanlının annesi dinlemeye dayanamaz ve kapı kapı dolaşıp türküyü söylememeleri için Gördeslilere yalvarır." Aman annem, ben dünyama doymadım; öldüm ama bir sefalar sürmedi..." (s. 99).

Eleni türküsü: Gördes'e yeni atanan Nahiye Müdürü ile Rum kızı Eleni arasındaki yasak aşk için yakılan türkü de Nihal Yeğınobalı'nın annesi Feride'nin söylediği türküler arasındadır.

"İğnem düştü yakamdan, yâr yandım Eleni, gel arkamdan; sen arkamdan gelersen Eleni, ben korkmam kaymakamdan. Kale kaleye karşı, yâr yandım, Eleni, kalenin ardı çarşı; gel sarılalım yatalım, Eleni, dosta düşmana karşı! Kale kaleye bakar, yâr yandım Eleni, kalenin ardı çınar; geç buldum tez kaybettim, Eleni, yüreğim ona yanar." (s.100).

Nihal'in babaannesi Sıdika'nın torunu Asım'ı uyuturken söylediği ninni:

"Oğlancıktır oğlancık,

Ne küpe ister ne boncuk.

Kız dedikleri kancık,

Hem küpe ister hem boncuk!

Nihal, bu ninniye dinlediği zamanlarda çocuktur ve küpe ve boncuk istemenin aşığılanma nedeni olmasına anlam veremez (s. 15).

Nihal Yeğınobalı, anılarını anlatırken o dönem Manisa'daki inanışları, çeşitli söyleyiş ve uygulamaları da anlatır. Bunlardan biri yol kenarına bırakılan testilerdir. O dönem atlı arabalarla yolculuk yapanlar olduğu gibi yayan yürüyenler de olduğu için kavşaklarda, ağaç altlarının gölgesine yuvalandırılmış, ıslak tülbentlere sarılı testiler yolcuların su içmesi için bırakılmış (s. 202).

Nihal Yeğınobalı'nın ailesinin çiftliği Karagöl'e yakındır. O yörede yaşayanlar, zaman zaman Karagöl'ün höykürerek suyundan içenleri çağırdığına inanırlar. Onlara göre "bir kez Karagöl'ün suyundan içen, bir daha oradan kopamazmış. Nereye giderse gitsin göl höykürerek onu çağırır ve bu kişi dünyanın öbür ucunda olsa bile, mutlaka geriye, Karagöl'e dönermiş ve ölümü gölün sularında olurmuş." (s. 204-205).

Kahvaltıda tarhana çorbası ve pekmez içilmesi Manisa'da yadırganmayacak bir gelenektir ancak Nihal İstanbul'da kahvaltıda tarhana içtiğini söylediğinde

Bir Cumhuriyet Çocuğunun Anılarında Manisa

arkadaşları bu durumu yadırgar ve kendisi ile bir süre alay ederler. (s.244) Yine Manisa’da bazıları, Nihal’in ablası Müzehher de onlardan biridir, tarhananın içine turşu ya da turşu suyu koyarak içerken bazıları da üzüm koyarak tarhana içmeyi sever. Nihal de onlardan biridir (s. 264).

Üzümden pekmez yapıldığı gibi şıra ve “gümbalı” denilen bir tatlı yapılır. Gümbalı, üzüm suyundan yapılan bir tatlıdır. Tatlı olduğu kadar kışa kadar dayanacak bir yiyecek değildir, kısa sürede tüketilmesi gerekir. Üzüm suyu kalaylı ve derin olmayan geniş bakır içinde güneşe bırakılarak ballaşması beklenir ve gümbalı elde edilir (s.263).

O dönemde Manisa’da yıldız çiçeklerine dalya (s. 263) ve çatal sözcüğü yerine piron (s. 128) sözcüğü kullanılmaktadır. İstanbul’a gidip tatil için Manisa’ya dönen Nihal’e İstanbul’da anneye anne denip denmediği sorulur (s. 265).

Nihal Yeğınobalı, kumruların Manisa’da hatta bütün Ege’de kutsal sayıldıklarını, Tufan sırasında zeytin dalını gemiye ulaştıran kuşun kumru olduğu için boynundaki halkanın kendisini seven Nuh Peygamber’in parmak izleri olduğunu ve çocuklara onlara zarar vermenin günah olduğunu anlatıldığını ifade eder (s.194).

Yeğınobalı radyoyu ilk kez 1932 ya da 1933 yılı yazında bir düğünde pek çok Manisalı ile birlikte gördüğünü anlatır. Bu düğün Nihal’in öğretmeni ile avukat komşunun düğünüdür. Memnune öğretmen ve eşi avukat Gani Bey arasında herkesin dikkatini çekecek oranda bir yaş farkı vardır ve Yeğınobalı ülkedeki savaşlar ve kargaşalar nedeniyle erkeklerin geç evlenebildiklerini belirtir. Düğünde gelin, saçındaki gelin tellerinden kız çocuklarına verir. Gelinin kaynanası kızlara bu telleri saklamanın uğur getirdiğini söyler (s. 35).

Eserde Manisa’nın tek Pazar günü olan Perşembe günlerinden de bahsedilir. Nihal Yeğınobalı annesi ile birlikte pazara sıcak bastırmadan gelişlerini anlatırken pazar yerinin hareketli ve renkli oluşunda söz eder. Pazar yeri aynı zamanda halkın birbirinden haber aldığı, olan biteni öğrendiği bir yerdir. Bu pazarda Atatürk’ün ölümünden neredeyse bir yıl sonra ürünlerini satmak için pazara gelen yaşlı bir köylü, Yeğınobalı’nın akrabası Gördesli Ayşe teyzesine Paşa’nın nasıl olduğunu sorar ve Atatürk’ün öldüğünü öğrenince bir süre donup kalır, sonra “Öldü ha? Demek kara toprağa karıştı ha, o güzel Paşa” der (s. 266).

Eserin 1927 ve 1938 yılları arasını kapsar. Eserde anlatılan son olay Atatürk’ün ölümü ve Nihal Yeğınobalı’nın annesinin kocası istemediği halde çocuklarıyla birlikte cenaze törenine katılmaları ve onunla vedalaşmalarıdır. Bu tarihte aile İstanbul’da yaşamaktadır. Nihal, annesi, babaannesi, ablası ve erkek kardeşi ile birlikte Atatürk için düzenlenen törene katılır.

Sonuç

Cumhuriyet Çocuğu, Kurtuluş Savaşı’nda Manisa’da yaşayan insanların yaşadıklarını, onların duygularıyla dile getiren bir eserdir. Yeğınobalı’nın anılarında anlatılanlardan hareketle Manisa’da işgalden önce yerleşik olanların kız alıp verme gibi yakın ilişkiler olmasa da komşuluk ilişkilerinde sorun yaşamadıkları görülür. İşgal,

Manisa'da yaşamı tamamıyla değiştirmiş, işgalden önce gayet iyi komşu olan yerli Rumlar Manisa'da yaşayanların evlerinin yağmalanmasına, eziyet görmelerine ve işgalin son günlerinde evlerin yakılmasına neden olurlar. Manisa bu yıllarda geçimini tarımdan sağlayan bir yerleşim yeridir. Tarım ürünleri arasında bugün de yerini koruyan üzüm yetiştiriciliği en önemli geçim kaynaklarından biridir ve üzüm yetiştiriciliği o dönemde daha çok iklim koşullarına bağlıdır. Nehir ve çaylarda oluşan taşkınlar, Manisa'da yaşayanların geçim sıkıntısı çekmesine ve bankalara borçlanmalarına neden olur. Bu taşkın ve iklim koşulları, Yeğinobalı ailesinin de Manisa'dan taşınmalarına neden olur. Anı türündeki eserlerde anlatılan olaylar tarihteki önemli olaylar olsa da birey olarak insanın yaşadıklarına odaklıdır. Tarihi belge niteliği taşımazlar ve tarihi belgelerin nesnellğine sahip değildirler. Anı türü, özellikle savaş gibi dönemlerde yaşananları birer veri olmaktan çıkaran bir türdür ve tarihi olayların insani boyutunun ortaya çıkmasını sağlar. Anlatımı doğrudan ve içten olan anı türü öğretici metinler arasında sayılır. Sahip oldukları bu özelliklerle anı türü tarih öğretiminde yararlanılabilecek türlerden biridir. Özellikle ilköğretim ve ortaöğretim sırasında bu türün özelliklerinden yararlanılarak daha kalıcı öğrenmelere ulaşılabilir. *Cumhuriyet Çocuğu*, Kurtuluş Savaşı'ndan önce ve sonra Manisa'da yaşanan olayların öğretilmesinde ve anlatılmasında yararlanılabilecek eserlerden biridir.

Kaynakça

- Akar, Ş. K. Karakoç, İ., (2004). Siyasî tarih kaynağı olarak hatırat ve gezi notları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (2), 1, 383-421
- Birinci, N. (2009). *Türk dili ve kompozisyon*. Bursa: Ekin Yayınları.
- <http://ttm.cbu.edu.tr/manisa'da-saglik-kuruluslari/moris-sinasi-cocuk-hastanesi-tarihce.9051.tr.html>
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., Aksoy, Ö., (2003). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayınları.
- Özdemir, E. (2008). *Sözlü-yazılı anlatım sanatı*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Öztürk, N. (2007). Anıdan anlatıya dönüşüm üzerine bir inceleme. 1. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, (Ed.: A. Özkan ve S. Turan) Isparta: Fakülte Kitabevi ve Baskı Merkezi, s. 513-519
- Şimşek, H. (2009). Eğitim tarihi araştırmalarında yöntem sorunu, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (42), 1, 33-51.
- Yeğinobalı, N. (2014). *Cumhuriyet çocuğu*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Extended Abstract

The memoir writer, when writing the experiences, he/she went through, holds a mirror onto the period and events he lived. The reader has access to information about the period, daily life, customs and social life as well as the events

that the narrator has experienced. It is possible to find the author's interests in many different fields such as literature, art and history in a memoir genre. The aim of this study is to determine the social life, culture, geographical characteristics and the people who had great impact on the social life of Manisa during the War of Independence and in the early years of the Republic in the book titled Republican Child. The events described in Republican Child begin with the birth of Nihal Yeğinoğlu on November 16, 1927 and end with the death of Mustafa Kemal Atatürk and his funeral taken from Istanbul to Ankara on November 10, 1938. Yeğinoğlu includes family members, close neighbors in his memoirs and touches on what happened during her time in Manisa and before she was born. The events that had taken place in Manisa during the occupation years have an important place in this memoir. There are profound differences between life in Manisa and Gördes before and during the occupation. The main reasons for these differences are the looting events involving Greek Army soldiers and the economic depressions of the inhabitants of Manisa due to the fires set by the Greek soldiers during the retreat. It can be said that the people of Manisa lost all their savings in this period. Based on what is described in Yeğinoğlu's memoirs, it is seen that the Greeks and Turks who settled in Manisa before the occupation had no problems in neighborhood relations other than the fact that they did not have intermarriages. Good relations between local Greeks and Turks are also reflected in folk songs. Yeğinoğlu's mother Feride sings these songs at home. With the occupation of Izmir, it is seen that the local Greeks started to create problems with their neighbors. The local Greeks, who were known as good neighbors before the occupation, caused the looting, torture and, in the last days of the occupation, burning of the houses of the people living in Manisa. In the book we also find some information about Nihal Yeğinoğlu's mother's childhood friend Makbule from Gördes. According to Feride, Makbule from Gördes is a child like any other child. In the work, the fire that broke out during the War of Independence in Manisa, the people of Manisa who took refuge in the French monastery and escaped to Mount Spil during the fire, are vividly depicted. In the book there is also a chapter allocated to Atatürk's visit to Manisa. Yeğinoğlu reports the thoughts of the local people about Atatürk's resentment of Manisa after the martyr of Kubilay teacher. In the city, the news of Atatürk's unannounced passage from Manisa is told. However, the rumors on this subject end with Atatürk's visit to the city. Mustafa Kemal Atatürk visited Manisa in 1934 together with Rıza Pehlivi. This visit will bring everyone in Manisa to the train station. Yeğinoğlu describes what happened at the station during the reception in full detail. In the book Manisa is described as unreachable and unreturnable with the title *Dilber Manisa 'Manisa the Belle'*. According to Yeğinoğlu, Manisa is a magical and fairytale settlement. Among those who gave Manisa this fairy tale atmosphere are Manisa Tarzan and Şehzade Mehmet. In his memoirs, Yeğinoğlu devotes a separate chapter to Manisa Tarzan and Şehzade Mehmet. Tarzan is particularly mentioned when describing the greenery of Manisa, the drying of marshes and the determination of the midday time. The relationship between Şehzade Mehmet and his teacher Akşemseddin is

Yasemin ASLAN

mentioned. Among those who provide a fairy-tale environment are also the monumental buildings in Manisa. These include the mosques in Manisa, the Eskenazi hospital, now known as the Moris Şinasi children's hospital, and the tombs. Mesir Festival and Mesir Paste are also among the richness of Manisa. According to Yeğınobalı, Manisa is a land of vineyards and one of the most beautiful corners of the world. Manisa is a residential area that makes a living from agriculture in these years. Grape cultivation, which still holds its place among the livelihoods of Manisa, depends upon climatic conditions in those years. Gediz floods and 'rainy years' take away the people's livelihood. After the fire, the people of Manisa suffer from a shortage of livelihood during the 'rainy year' and are indebted to the banks. Measles epidemic, pneumonia, eye losses as a result of trachoma, tuberculosis and malaria epidemics are among the mentioned diseases. Yeğınobalı and his brother get measles and then become pneumonia. His brother is in danger of losing his eye because of trachoma. At the same time, the work uses words, folk songs, lullabies, beliefs, traditions and customs used by the people of that period. The effects of surname law and school activities in daily life in Manisa are mentioned. Even though the events described in memoirs are important events in history, they are focused on human experiences as individuals. They are not historical documents and do not have the objectivity of historical documents. Memories as a genre provide the human dimension of events rather than treating them solely as historical data. The genre of memoir, which has direct and sincere narration, is regarded among the instructional texts. Due to these features, memoirs can be used in history teaching. Especially during primary and secondary education, more permanent learning can be achieved by using the characteristics of this genre. Republican Child is one of the works that can be used to teach and explain the events in Manisa before and after the War of Independence.